

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 року №3855-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>
2. Про основи національної безпеки : Закон України від 19 червня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 39. Ст. 351.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо врегулювання питань організації та забезпечення охорони державної таємниці: Законопроект № 6130. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61219
4. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889- VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року "Про Стратегію національної безпеки України": Указ Президента України від 26 травня 2015р. №287/2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу - <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року « Про концепцію реформування Служби безпеки України» від 20 березня 2008р. №249/2008. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rnbo.gov.ua/documents/178.html>

УДК 340.134(477)«1918/1920»

*Ніна Дорошук
(Київ)*

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРІОРИТЕТИ ЗАКОНОДАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИРЕКТОРІЇ УНР (1918–1920 РР.)

Встановлено, що пріоритетним напрямом законодавчої діяльності Директорії Української Народної Республіки була сфера державного будівництва. Розв'язанню нагальних соціально-економічних проблем приділялося не виправдано мало уваги. Це підірвало довіру населення до Директорії та зробило її безсилою проти зовнішньої агресії.

Ключові слова: Директорія Української Народної Республіки, законодавча діяльність, державне будівництво, соціально-економічні проблеми, зовнішня агресія.

It was established that the priority course of the legislative activity of the Directory of the Ukrainian People's Republic (Ukrainian government) was the sphere of state building. Unjustifiably little attention was paid to the solution of existing social and economic problems. This had undermined the people's trust in the Directory and made it powerless against the external aggression.

Keywords: the Directory of the Ukrainian People's Republic (Ukrainian government), the legislative activity, state building, social and economic problems, the external aggression

За часів незалежності в Україні було прийнято величезну кількість різноманітних нормативно-правових актів, однак на сьогоднішній день актуальною залишається проблема якісного та ефективного правового регулювання суспільних відносин. Для її розв'язання, вважаємо, доцільним є врахування як світового, так і вітчизняного досвіду правотворчої діяльності. У цьому аспекті особливо цікавим є період Української національно-демократичної революції 1917-1921 рр., для якого характерними були нестабільність внутрішньополітичного життя, боротьба різних політичних сил за владу, економічна криза та військова агресія сусідніх держав. Це риси, які, хоч і меншою мірою, але притаманні й українському сьогоденню.

Відтак особливості та пріоритети законодавчої діяльності Директорії УНР були обумовлені нестабільністю внутрішньополітичного життя та агресією з боку сусідніх держав. Нагадаємо, Директорія була створена уніч з 13 на 14 листопада 1919 р. як тимчасовий революційний орган для керівництва повстанням проти режиму гетьмана П. Скоропадського. На час створення до Директорії входило 5 осіб: В. Винниченко (голова), С. Петлюра (головний отаман), П. Андрієвський, Ф. Швець, А. Макаренко. Після ухвалення Акта злуки УНР і ЗУНР 22 січня 1919 р. до складу Директорії увійшов Є. Петрушевич.

Основну увагу Директорія приділяла виробленню нормативно-правових актів конституційного характеру, в яких, передусім, визначалася широта компетенції самої Директорії. Як приклад можна назвати Декларацію Директорії УНР від 26 грудня 1918 р., Закони «Про тимчасову владу в українській Народній Республіці» від 28 січня 1919 р., «Про порядок внесення і затвердження законів в УНР» від 14 лютого 1919 р., «Тимчасовий закон про державний устрій і порядок законодавства УНР» від 14 лютого 1920 р., «Про тимчасове верховне управління і порядок законодавства в УНР» від 12 листопада 1920 р. Поява цих нормативно-правових актів була обумовлена перебігом історичних подій.

Як відомо, одним із найбільш дискусійних для лідерів Директорії було питання про подальший напрям державного будівництва. Голова Директорії В. Винниченко був прихильником більшовицької моделі республіки рад, основаної на диктатурі пролетаріату, однак його бачення не поділяли інші члени Директорії, головним опонентом виступав С. Петлюра, якому імпонувала парламентська форма державного правління за зразком європейських держав. Унаслідок запальних дебатів було вироблено третю, найбільш прийнятну на той час модель: республіки трудових рад як влади усіх трудящих, а не лише як форми диктатури пролетаріату.

Вироблений компроміс знайшов закріплення у Декларації Директорії УНР від 26 грудня 1918 р. У цьому документі констатувалося повалення гетьманського режиму, скасування усіх законів і постанов його уряду. проголошувалося відновлення Української Народної Республіки, вся влада у ній належатиме трудовому народові, який буде її здійснювати через Конгрес трудового народу. До скликання Конгресу Директорія проголошувала себе тимчасовою верховною владою революційного часу [1].

Конгрес трудового народу проходив у Києві 23–28 січня 1919 р., на нього прибуло близько 400 делегатів з різних регіонів України. На Конгресі довго і гаряче дебатовалося питання про форму влади в УНР. Наближення більшовицьких військ змусило делегатів прийняти проміжне рішення, закріплене Законом «Про тимчасову владу в Українській Народній Республіці» від 28 січня 1919 р. Цим законом підтверджувався статус Директорії як центрального органу державної влади [2].

Військова агресія з боку більшовицької Росії спонукала Директорію до пошуку контакту з Антантою. Цей вибір виявився безперспективним, але призвів до зміни складу Директорії. У лютому 1919 р. на вимогу Антанти з її складу вийшов В. Винниченко, головою Директорії став С. Петлюра, а у березні 1919 р. Директорія розкололася: Є. Петрушевич разом з П. Андрієвським переїхали до Станіслава, де почали урядувати майже незалежно, до Рівного переїхали С. Петлюра, Ф. Швець, А. Макаренко. Наприкінці квітня 1919 р. було здійснено спробу державного перевороту, яку очолив генерал В. Оскілко та підтримав П. Андрієвський. Заколотники вимагали призначити Є. Петрушевича тимчасовим президентом УНР до скликання Установчих Зборів, передати всю повноту військової влади командувачеві Української Галицької Армії генералу М. Омеляновичу-Павленку, усунути від керівництва військовими справами С. Петлюру й А. Макаренка та інших діячів, яких вони вважали відповідальними за поразки українського війська. Заколот було придушено, як наслідок у травні 1919 р. з'явився закон «Про зміни в персональному складі Директорії», за яким усі її постанови набували чинності «лише в тому разі, коли в засіданні її обов'язково брав участь Головний Отаман С. Петлюра [3, с. 98]. Через два дні, 9 травня 1919 р. С. Петлюру було обрано Головою Директорії. З її складу вибули О. Андрієвський та

Є. Петрушевич. У листопаді 1919 р. А. Макаренко та Ф. Швець виїхали з дипломатичним дорученням за кордон, передавши усю повноту влади С. Петлюрі. Відтак, з листопада 1919 р. і до листопада 1920 р. Директорію уособлював С. Петлюра, який мав фактично диктаторські повноваження, це знайшло чітке закріплення у законі «Про тимчасове верховне управління та порядок законодавства в Українській Народній Республіці», затвердженому С. Петлюрою 12 листопада 1920 р. [4]. За свої дії диктатор ні перед ким не ніс відповідальності. Сучасники тих подій вважають, що цей закон був підготовлений з єдиною метою: «утворити єдино-державі Петлюри» [5, с. 6].

Вагоме місце у діяльності Директорії відводилося питанням військового будівництва. Уже 27 листопада 1918 р. було прийнято Закон про загальну мобілізацію, згідно з яким усі чоловіки віком від 20 до 35 років (офіцери – до 43 років), які свого часу пройшли військову службу, повинні були «негайно стати до лав армії УНР». На заклик відгукнулися як окремі особи, невдоволені політикою гетьмана П. Скоропадського, так і цілі отаманські збройні формування, які у повному складі зі збереженням свого проводу вливалися до лав армії УНР. Таким чином, у листопаді 1918 р. в армії УНР нараховувалося 150 тис. бійців (за деякими даними і понад 250 тис.) [6, с. 51]. Однак, у більшості своїй це були селяни, яких, передусім, цікавив обіцяний поділ поміщицької землі, тож після повалення гетьманату армія УНР почала швидко танути. У таких умовах, з метою відновлення чисельності та боєздатності армії, Директорія приймає ряд законів: «Про заклик військових до дійсної служби» (13 січня 1919 р.), «Про прийом в дієву армію УНР охотників» (18 січня 1919 р.), «Про поповнення армії та флоту» (26 січня 1919 р.), «Про мобілізацію старшин та урядовців-вчителів» (17 лютого 1919 р.), «Про загальний достроковий призов до виконання військової повинності народжених в 1900 р.» (6 квітня 1919 р.), «Про мобілізацію урядовців державного контролю» (31 липня 1919 р.). окрім цього було прийнято Дисциплінарний статут а також статuti внутрішньої служби та гарнізонної і польової служби, цілий ряд наказів, інструкцій і постанов. Однак, боєздатність Збройних сил Директорії підривали нестача матеріального постачання та озброєння, незадовільний санітарний стан, недостатнє фінансування, протистояння політичних лідерів та втрата ними контролю за розвитком подій [7, с. 13].

Невиправдано мало уваги приділялося розв'язанню нагальних соціально-економічних проблем. У Декларації від 26 грудня 1918 р. Директорія заявляла, що бере на себе місію порятунку держави «від дальшого господарського та промислового занепаду розграбування та безоглядної експлуатації робітництва і всього населення». Директорія декларувала відміну усіх законів і постанов гетьмана у сфері робітничої політики, відновлення 8-годинного робочого дня, колективних договорів, права коаліцій і страйків, робітничого контролю на підприємствах. В аграрному питанні Директорія розпорядилася дрібні селянські господарства залишити у користуванні попередніх власників, решта земель мали перейти у користування безземельних і малоземельних селян без викупу. Право верховного порядкування усією землею Директорія залишала за собою.

8 січня 1919 р. Директорія затвердила Закон «Про землю в Українській Народній Республіці», відповідно до якого право приватної власності на землю скасовувалося, у дрібних господарів могли залишатися у користуванні ділянки розміром до 15 десятин. Місцевим земельним управам надавалося право передавати у користування безземельним та малоземельним селянам по 5–6 десятин «кращої землі» із державного фонду. При цьому землі підданих іноземних держав не зараховувалися у державний фонд УНР, землі великих господарств, де вирощувалися високопродуктивні породи тварин, були насінневі станції також не підлягали поділу, а переходили в користування до селянських трудових хліборобських спілок, тобто у колективну форму власності [8].

Однак, до втілення в життя накреслених намірів справа не дійшла. Окрім того, в умовах частоті зміни політичної влади в Україні, селянство мало вірило в обіцянки Директорії про «спадкове користування землею», та й у названому Законі встановлювалося, що «строки користування землею, наділеною з запасного земельного фонду, можуть встановлюватися

сільськими громадами і товариствами на підставі правил, встановлених земельними управами, згідно з цим законом», що теж не додавало впевненості.

Отже, пріоритети законодавчої діяльності Директорії УНР визначалися перебігом історичних подій. Передусім, Директорія намагалася розв'язати нагальні проблеми державного будівництва, при цьому, однак, не маючи єдиної чіткої концепції державотворення. Багато прийнятих нормативно-правових актів носили декларативний характер і містили лише загальні положення. Не було вироблено механізму реалізації законів та контролю за їх виконанням. Соціально-економічні проблеми також залишалися не вирішеними. Усе назване підірвало довіру населення, й у підсумку Директорія виявилася безсилою проти зовнішньої агресії.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Декларація Української Директорії (1918) // Хрестоматія з історії держави і права України. – С.348–351.
2. Закон «Про тимчасову владу в українській Народній Республіці» від 28 січня 1919 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pravo.studio/derjavi-prava-istoriya/zakon-pro-timchasovu-vladu-ukrajinskiy-71092.html>. Назва з екрана.
3. Історія держави і права України: Підручник. У 2 т.: / ред. В.Я. Тацій, А.Й. Рогожин ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – К. : Видавничий Дім "Ін Юре", 2003. – Т.2. – 580 с.
4. Закон про тимчасове верховне управління та порядок законодавства в Українській Народній Республіці (12 листопада 1920 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: pravo.studio/derjavi-prava-istoriya/zakon-pro-timchasove-verhovne-upravlinnya-70848.html. Назва з екрана.
5. Шелухін С. Петлюрівці в світлі права / С. Шелухін. – Львів-Відень, 1922. – 24 с.
6. Мина Ж. Збройні сили Директорії на початку її існування (листопад 1918 р – травень 1918 рр.) // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Держава та армія» – № 408. – Львів, 2000. – С. 49-55.
7. Збройні сили Директорії УНР та їх боротьба за державну незалежність України (листопад 1918 р. – листопад 1920 р.) [Текст] : автореф. дис... канд. іст. наук: 20.02.22 / Мина Жанна Василівна ; Національний ун-т "Львівська політехніка". – Л., 2008. – 20 с.
8. Закон Про землю в Українській Народній Республіці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://constituanta.blogspot.com/2012/10/1919_6518.html. Назва з екрана.

*Діана Кунець
(Ірпінь)*

ШАХРАЙСТВО В СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Стаття присвячена кримінологічному аналізу шахрайства, шляхом порівняння з іншими корисливими злочинами. Розглядаються кількісні показники злочинів проти власності, що мають найбільш питому вагу до загальної кількості вчинених злочинів проти власності. Визначені основні види шахрайства.

Ключові слова: право власності, шахрайство, обман, зловживання довірою, шахрай.

The article is devoted to criminological analysis of fraud, by comparison with other selfish crimes. The article deals with the quantitative indicators of crimes against property, which have the most specific weight to the total number of committed crimes against property. The main types of fraud are identified.

Key words: property rights, fraud, deception, abuse of trust, fraud.